

Узгред речено: о поезији најмлађих

Растко Лончар

Поезија се у Србаља писала и после 1914. године.

Није тешко доказати, али пренеражава чињеница да заправо за таквим доказом понекад има потребе, имплицитне или експлицитне. Стих у српској поезији није више на позицијама дванаестерца и епског-а-у-лирске-сврхе десетерца; не може се више давати апсолутни примат ни везаном, ни одвезаном, ни римованом, ни слободном, ослобођеном или тлаченом стиху; не постоји „савршена форма“, постоји само чистота поезије у сваком облику у ком се може појавити. И постоји језик чијом се помоћу до такве поезије долази. И као што је у једном тренутку напуштен хексаметар, као што је у једном тренутку напуштен симетрични дванаестерац, као што је у једном тренутку и слободни стих у свој својој есхаесовској ослобођености постао заморан као циљ ради себе сама, дакле, као што се кроз историју књижевности развијао стих као изражајно средство – а са стихом и целокупна структура песме – тако се и језик, у зависности од промене реалија, развијао, мењао, губио речи које више нису одговарале депатетизованом свету у који смо у једном тренутку зашли. Можда је то било после пада Мадрида, можда

после Хиросиме, можда '68, 1984. или 1999. тек било је.

И као што су у једном тренутку срушени „Дарданели“ и након што је „Прешернова клет“ променила концепт, тако ни боемска поезија не може више бити иста као она у дарданеловској Србији – ако ништа, а онда због атроцитне појаве тзв. „фенси кафана“ и „кафаница“. Ако се већ догодио феминизам, не може се говорити данас у љубавној поезији као у предсветозарском „вилинском“ формулаичном романтизму. Ако смо имали претке који су страдали под гусеницама тенкова и касетним бомбама, онда ни у савременој родољубивој поезији не може бити оклопника без мане и страха, џебане, шанана, официрских сабљи и прађедовских кубура.

И песник се не може понашати као да се пред његовим очима и ушима не одвија језички инжењеринг у маниру орвеловског новоговора, где „кадровско“ постаје „људски ресурс“, дакле, где „способан“ постаје „потрошан“, и мирне душе, са прстима у ушима запевати о „тавној ноћци“, са све „доћ' проћ'“ елизијама.

Постоји ред.

А ко дође последњи, па све и да се нико не буну против његове дрчности, нема *никакво* право да се понаша као да је шио Ђура свет за њега, по његовој мери и кроју и прескаче све оне који су већ стајали испред. Разумљиво је да младост, нарочито она која узима да пише, која још увек мистификује стваралачки процес „наиласком инспирације“, жели да што пре објави плодове свога рада – али младост мора да се помири с тим да српска модерна (дакле, постбранковска) поезија више није у повоју, већ у добу и емотивне и интелектуалне зрелости. Српска модерна поезија је прошла своје прве кораке, на све четири, прошла је периоде повремених адолесцентских испада, она је у свом зениту. Пред њом су искуства толиких генерација – романтичара, постромантичара, реалиста, модерниста, експресиониста, зенитизма, хипнизма, суматраизма, космизма, социјалне литературе и социјалистичког реализма и модернизма, искуства високог модернизма, стварносне литературе, новог реализма, нео-

авангарде, сигнализма, урбане поезије, искуства структуралистичка и постструктуралистичка. И нема оправдања за оне чија ноншаланција и шоромшајкаштво одлучују да сва ова искуства из своје лектире – а потом и промисли – искључе и комотно се наставе на *Ђулиће* или *Вече на шкољу*, да запишу своје узDISаје и уљуљукују се у мир десетерачке колевке. Млади песник се не може понашати као да је Лаза Костић последњи мајстор у неологизмичкој ковачници поезије овог народа, тј. као да се српској култури није догодио један Винавер, један Давичо и један Александар Поповић. Песник не може подражавати мртав језик говорећи о садашњости, нити о актуелним проблемима – типа, одливу младих и способних са енглеским на $\pm B2$ – певати као Алекса Шантић о одласку муслимана из Мостара, у потрази за крвом.

Млади песник мора развијати два основна предуслова за досезање стваралачке зрелости – лично образовање и самокритичност.

Нека млади песник и зна напамет толике стихове, као што је Црњански учио Богданову *Антологију* – залуд му работа ако није читао и покушавао да *схвати* и потом прихвати или одбаца стваралачка искуства Војислава Деспотова или Мирољуба Тодоровића; ако није у стању да посматра српску поезију као низ одређених тематских, односно, емотивних гранања, као надградњу једног изворног искуства које је временом остало недосежно, али не и апсолутно истинито и непроменљиво.

Нека млади песник чита стражиловску грану српске поезије – и видеће колико се мења од Бранка до Раичковића – или ону „мртве драге“ – и видеће њен развој до, макар, Матије Бећковића – или ону језичког откривања – од Кодера до, макар, Давича и Вујице Решина Туџића – или ону која се ослања на књижевност, на историју, „стварносно“, „урбану“ и тако даље.

Нека се млади песник окане покушаја да достигне Бранка, Његоша, Змаја, Ђуру или Лазу *њиховим* вокабуларом и *њиховим* метром. То је бесмислен посао и у најмању руку

неукусан. Нити ће их достићи, нити престићи, а своје ће стваралачке импULSE беспотребно гушити – оне импULSE које стварност у којој се налазе изазива. Није ситуација више постотоманска, него пост-југословенска и, мада је практичније извалити се на миндерлуку и повући из какве старинске наргиле, младог песника ће тај исти миндерлук, тако оамебоиђеног, прогутати.

Поезија није рецепт откривен у једном времену за сва надлазећа. Вирус стварности мутира из године у годину, из дана у дан, и поезија мора спознавати стварност тако што ће и сама тражити савремени израз за себе. Поезија можда није у стању да активно мења емпиријску стварност, али је итекако у могућности да остави сведочанство о њој, можда и поузданије од докумената које уважава историографија.

Што се самокритичности тиче, млади песник мора прихватити чињеницу да се не само први мачићи у воду бацају, него читаве генерације малих фебруарских заметака неретко морају да пропадну у мутном док млади песник себе не изнађе, док не буде искрен и према себи и према традицији, док не буде искрен према онима о којима пише и онима за које пише. Подражавање је суицид, па нека говори и о аутентичној емоцији, доживљају или мисли. А пут од емоције или доживљаја до стиха, препречен је *мишљу* коју условљава песниковачитаност, његова општа и посебна култивисаност – како језичка тако и резонска.

Млади се песник мора борити против, не инспирације, него против читалачког афекта који углавном резултира подражавањем пре него промишљањем. *Santa Maria della Salute* јесте вероватно једна од најбољих песама на српском језику, али не постаје се (велики) песник – ако се песник икад и постаје – стихујући свој доживљај песме и комуницирајући са Лазом, надограђујући његове речи – Лаза није остао недоречен.

Поезија, савремена, не прихвата сировост – ни емотивну, ни интелектуалну. Савремена поезија је истовремено однос према прошлости и према садашњости – према насталом и

према настајућем. Она није самостворена, из себе настала, већ је многобројним нитима повезана са колективним (уметничким) искуством човечанства.

Поезија, између музике и књижевности – а зашто не и осталих уметности? – изванредна је сублимација јединствених способности једног ствараоца. Све остало је ушарењена догма, свесна или несвесна. Сигурни простор. Колевка са звончићима и прапорцима, тј. у најгорем случају каква навијачка чегртаљка.

Завршићу Давичом: *Нека твоје буде све / дај мени суноврате.*

Суноврате, најпре, у прошлост; суноврате у садашњост; суноврате у језик; суноврате у самог себе. И тек онда, када је песник отишао на све четири стране и када се одатле вратио, те када је поезија резултат не тренутног хира, опчињености или прочитаности, може се говорити о уметнички релевантном делу. Све остало је ефемерност малих огласа среће или несреће, а поезија није ни читуља са општим местима, нити преурањена позивница за свадбу младића који мисли да воли, по први пут; поезија није стихоклепање ни пригодна метричко-римовалачка структура; она остаје да надживи.

Она је сведочанство о времену, о појединцу у три димензије, о цивилизацији као колективу, и о снази мисли једног народа у оквиру те цивилизације. Она је један божанствени немир, али не само унутрашњи, емотивни. И није је потребно сиромашити свођењем на стиховани кардиограм.